

Thema-sessies 2019

Rapportage

Differentiatie in uitstroom mbo-4 is erg praktisch...

Toelichting

Gedurende dit kalenderjaar worden diverse thema's behandeld, in sessies en via het uitwisselen van allerlei stukken, meningen en voorstellen binnen een groep met mensen die het thema interessant vinden. Het gaat daarbij om het verkennen van mogelijkheden die een dergelijk thema met zich meebrengt voor de komende jaren, uitgaande van een bestaande situatie. Daarbij wordt ook gekeken naar de haalbaarheid van voorstellen die worden gedaan, voor het zo goed mogelijk voeren van de discussie die hierover kan worden gevoerd.

Inleiding

Rond dit thema is gekeken naar mogelijkheden om te spreken over vier 'stromen' binnen de mbo-4-opleidingen. Dat heeft geleid tot een aantal reflecties op de geschetste 'leerlijnen' en de randvoorwaarden.

In dit document worden de vier stromen vermeld, gevolgd door aspecten die in min of meerdere mate aan de orde zijn geweest. Vervolgens worden de uitkomsten van de sessie puntsgewijs vermeld. Ter afsluiting is er een aantal aanbevelingen, voor 'iedereen' die met mbo-hbo van doen heeft en ermee aan de slag wil.

De mogelijke stromen¹

1. werk vinden, zonder directe afspraken met de werkgever over verdere scholing
2. in een baan de slag gaan, waarbij in het arbeidscontract staat dat er certificaten kunnen worden behaald in het verlengde van de mbo-4-opleiding
3. doorstuderen in een (dual vormgegeven) opleiding voor een Associate degree, in samenwerking met het werkveld en het hbo
4. doorstuderen voor een hbo-bachelor.

Aspecten ervan

- Wat is eigenlijk echt nodig aan aanpassingen, dus wat er nu helemaal niet mogelijk...
- Welke elementen van het mbo zijn mee te nemen in deze differentiatie: keuzedelen, bpv...
- Hebben we het idee dat hiermee kan worden ingespeeld op de differentiatie in het hbo: Ad en Bachelor / voltijd en dual / bbl en dualisering
- Moeten we gaan inzetten op samenwerking met het hbo, met de zgn. RAC's...
- Kunnen RAC's en het mbo ook betrokken zijn bij het verzorgen van certificaten op niveau 5...
- Willen we dat als iemand in het mbo kiest voor een uitstroomrichting 1 of 2 (baan / baan met scholing) die keuze inhoudt dat de toelating tot het hbo niet meer automatisch mogelijk is?
- Betekent dit dat als een mbo'er kiest voor richting 3 (Ad) resp. 4 (Bachelor) de toelating voor de Bachelor resp. de Ad geen automatisme is?
- Moeten we gaan aansluiten bij de consequenties van het opnieuw instellen van een toelatingsregeling mbo-hbo waarbij er geen eisen worden gesteld aan mbo'ers...
- Kan een voorstel hiervoor een aanpak opleveren... per stroom...
- Specifiek bezien: de keuzedelen mbo-4

¹ In dit rapportje wordt gebruik gemaakt van het begrip 'stroom'. Binnen het hbo heeft men het, gelet op een recent onderzoek op verzoek van OCW, over 'track'. Dus een 'spoor'. We prefereren een Nederlandse naam.

- Inzetten bij de vier stromen: passen ze of moeten er nog meer komen (verfijning)... en zo ja, wie moeten ze gaan ontwikkelen (werkgroep, werkveld...)?
- Moeten we naar een systeem waarbij keuzedelen dynamisch kunnen worden ingevuld, sneller zijn aan te passen, voor bepaalde doorstroommogelijkheden...
- In hoeverre worden de keuzedelen zelfstandige certificaten...
- Moeten er na mbo-4 arbeidsmarkrelevante certificaten kunnen worden aangeboden die voortbouwen op mbo-4 keuzedelen... en zo ja, wie moeten die ontwikkelen en verzorgen...
- Wat is dan de rol van het NLQF...

Uitkomsten

Op een rijtje gezet, de meest opmerkelijke zaken die naar voren zijn gebracht, op bepaalde punten aangevuld met zaken die eerder in PamflAd's hebben gestaan.

1. Iemand die mbo-4 heeft gedaan, kan nog een specialisatie doen, een vijfde jaar. Dat is mogelijk op basis van de wijze waarop het mbo wordt bekostigd. In het algemeen zal het gaan om een route naar de arbeidsmarkt. Interessant is uiteraard of daarmee een voorsprong is te verwerven op anderen, en of het ook leidt tot nog meer aanvullende scholing als iemand aan een baan is begonnen – en door de werkgever wordt geïnitieerd. Is dat een specifieke vorm van scholing, sterk functiegericht?

Keuzedelen

2. Er zijn keuzedelen voor de doorstroom naar het hbo, naast alle andere keuzedelen.
3. Er liggen plannen om keuzedelen deel te laten uitmaken van het examen, dus dat het resultaat ervan meetelt voor het slagen dan wel zakken.
Er is echter twijfel aan de mogelijkheid hiertoe, gezien de verscheidenheid, de dynamiek, de regionale invulling en dus in het algemeen de wijze waarop het examen zou moeten zijn ingericht. Ook komen er steeds keuzedelen bij en dan is de controle op het examen erg lastig. Het zal er dus wel op gaan uitdraaien dat 'deelname' op zich al voldoende is.
4. Er is te bezien in hoeverre de doorstroom is te verankeren in de werkzaamheden van SBB.
5. De keuzedelen worden via SBB beoordeeld en vastgesteld. Maar er zijn ook plannen om ervoor te zorgen dat keuzedelen voor de arbeidsmarkt sneller te maken, in te richten en te verzorgen zijn. Dat geldt niet als zodanig voor de hbo-keuzedelen. Het algemene hbo-keuzedeel kent een algemeen format en daarmee kunnen hogescholen met hun mbo-partners goed uit de voeten.
6. Keuzedelen hbo zijn ontworpen om de aansluiting te verbeteren, dus mbo-studenten voor te bereiden om het hbo, op de studie-omgeving van een hogeschool. Maar er wordt ook gedacht dat iemand die een of meer hbo-keuzedelen volgt (algemeen, sector, opleiding) een betere keuze maakt, minder switcht in jaar 1 en een grotere kans op studiesucces heeft.

Als meer succes met keuzedelen...

7. Uit de monitoren (keuzedelen, studentlabs, regionale ambitieplannen) zou dit moeten gaan blijken. Signalen zijn er wel, maar nog geen overtuigend bewijs. Als de rendementen omhoog gaan, vergeleken met de niet-kiezers van hbo-delen, zou de overheid kunnen gaan denken aan het verplicht stellen van keuzedelen. Maar wie zal daartoe het besluit nemen?
8. Daarnaast is recent besloten om alle mbo'ers weer een algemeen toelatingsrecht te geven voor alle hbo-opleidingen. Dus geen beperkingen. Het betekent wel dat hogescholen een soort verplichting krijgen om goed voor te lichten, keuzedelen aantrekkelijk te maken (dus dan ook zeggen dat volgen ervan leidt tot een betere start, enz.) en te zorgen voor een meer soepele doorloop.
Anders gezegd: akkoord gaan met een algemeen toelatingsrecht betekent door het toelaten van mbo'ers ongeacht de vooropleiding en het al of niet hebben gedaan van keuzedelen e.d. dat men vertrouwen in het mbo heeft... Dus geen verwijten maken in die richting...

Keuze uit Ad en B: gevolgen

9. Er is dus nu een keuze uit de Ad en de Bachelor. Als steeds meer en meer mbo'ers een Ad-opleiding gaan doen, betekent dit dat mbo-instellingen zich daarop kunnen gaan instellen. De vraag is evenwel 'hoe' en wat dit betekent voor de inrichting van aansluitingstrajecten. Ook kan het gaan om een RAC (bundeling Ad's) in de buurt, maar ook om hogescholen die juist niet

zoveel met de Ad doen. Dit betekent dus eigenlijk twee routes ondersteunen in mbo-4. Een punt voor mbo-instellingen om goed over na te denken.

Aanvullend programma?

10. Er zijn mbo'ers die al snel weten dat ze naar het hbo willen, en ze kiezen waarschijnlijk gewoon voor de hbo-keuzedelen. Maar anderen besluiten daartoe vrij laat in het laatste mbo-jaar, en doen dit net voor 1 mei... Die hebben geen hbo-keuzedelen gedaan, maar ook die mbo'ers moeten gewoon kunnen meedraaien op het hbo. Vraag is er in de komende tijd moet worden nagedacht over een soort aanvullend programma, te doen naast het laatste deel van de mbo-studie (vrijwillig, in de vakantie, e-learning, met digitale leermiddelen...).

Eigenheid van stromen

11. De vier stromen, leerlijnen, routes... ze hebben allemaal een eigen karakter. Maar het mbo is vooral ook gericht op de arbeidsmarkt, dus het is de vraag hoever je kunt gaan om te komen tot stromen die een bepaalde eigenheid hebben, onderscheidend. Het moet kunnen met specifieke 'bouwstenen' die het karakter van een stroom benadrukken.
12. Als er op een gegeven moment een vorm van erkenning hiervoor komt, dus dat mbo, hbo en het werkveld ze gaan onderkennen en de stromen ook als zodanig gaan gebruiken, kunnen de betrokken organisaties gaan bezien wat die 'karakteristieken' ervan zijn en wat daarbij kan worden ingezet als het gaat om de onderwijseenheden.
13. Als de stromen als zodanig een vorm van erkenning verdienen en ook krijgen, zal bij SBB kunnen worden bezien wat dit betekent voor de kwalificaties en de daarbij behorende documenten met toelichting.

Rendementen in de gaten houden

14. Als er stromen zijn richting de Ad en de Bachelor, dus twee mogelijkheden voor het hbo, zal het hbo moeten nagaan wat dit betekent voor de inrichting van het onderwijs en de mogelijkheden na de Ad. Ook moeten de rendementen goed worden gemeten, net als het identificeren van succesfactoren bij mbo'ers om het eerste jaar goed door te komen en ook daarna de studie te kunnen afmaken.

Omgekeerd kan het zijn dat de hbo-rendementen niet echt stijgen en in de hbo-afspraken met OCW wordt geopperd dat 'er iets moet worden gedaan'. Dat kan een duidelijke druk op de doorstroom leggen, en dan is de vraag hoe mbo-instellingen daarmee kunnen omgaan. Moeten ze dan maar gewoon extra zaken aanbieden aan mbo-studenten, en moeten ze modules gaan verzwaren? Of moeten hogescholen hun opleidingen gaan aanpassen?

Is in dat geval de Ad een mogelijkheid om meer voort te bouwen op mbo-4? Kunnen binnen RAC's meer afspraken worden gemaakt over deze en andere zaken?

Waar neerleggen en bespreken...

15. In het algemeen is een vraag in hoeverre de Ad, de groei ervan en de verschuiving naar een opleiding met een eigen karakter, een onderwerp van gesprek bij SBB is. De Vereniging Hogescholen zit niet in het bestuur ervan en is ook niet op een andere wijze bij de aansturing betrokken. Er is nu een landelijk Ad-Platform, maar daarmee is geen formeel contact. Misschien dat als er meer RAC's zijn in ons land, er vanuit SBB met het RAC-netwerk een vorm van samenwerking kan worden opgebouwd. Iets voor de komende jaren?
16. In het mbo is sprake van LLB, waarbij ook wordt gekeken naar wat er na het mbo mogelijk is en hoe daarmee om te gaan. Vraag is of het streven naar vier stromen daarin een plek kan krijgen.
Het is van belang dat mbo'ers in de eerste studiefase te horen krijgen wat de stromen inhouden, wat consequenties zijn van bepaalde keuzes en hoe daarmee om te gaan als op een gegeven moment toch een andere stroom beter of interessanter is. Dus dat duidelijk is wat 'piketpalen' zijn – dus keuzemomenten die belangrijk zijn voor het volgen van stromen.
17. Is het een idee om het idee van de vier stromen een keer te bespreken met de MBO Raad? Als men dit daar ook ziet gebeuren, kan worden bezien hoe hierop in te spelen. Een flyer, een eigen module binnen de LLB, enz.?
18. Als er vier stromen zijn, is het misschien mogelijk om de studenten na mbo-4 te volgen – dus of het onderscheid in stromen ook terug te vinden is bij alumni. Ervaringen van alumni kunnen

ook worden gebruikt voor een rechtvaardiging van de stromen – of leiden tot aanpassingen. We moeten bedenken waar dit is 'neer te leggen'? Iets voor onderzoek, een PhD-programma?

Duaal

19. Een aparte stroom is uiteraard de BBL-route in het mbo. Zit het werkveld te wachten op de aansluiting BBL → Ad, dus dat BBL'ers met mbo-4 meteen kunnen doorgaan voor een Ad, een duale invulling ervan bij hetzelfde bedrijf?
20. Dat zou wel inhouden dat er een andere duale invulling van de Ad nodig is. Het zou een BBL/Ad moeten worden, meer een 'apprenticeship' zoals in andere landen. Dat is eerst een baan hebben en dan de studie ermee combineren.

Dag van de Beroepskolom

21. Op 11 oktober is de Dag van de Beroepskolom. Deze zaken kunnen daarin aan de orde worden gesteld. Ook kunnen ervaringen van RAC's worden gedeeld, als hogescholen en mbo-instellingen. Mogelijk dat dit ook aanleiding kan zijn om binnen SBB een proces op gang te brengen, rond een platform mbo-hbo, dat ook iets kan doen met de vier stromen en de vormgeving.

Aanbevelingen voor acties

- Er zal een PamflAd worden gewijd aan de uitkomsten van deze sessie. Daarbij zal worden aangegeven dat het ons zinvol lijkt om een specifieke bijeenkomst te beleggen over de groei naar vier stromen op niveau 4. De vraag is evenwel wie daarvoor het voortouw kan nemen. Mogelijk dat dit door SBB kan, als blijkt dat daarvoor voldoende bestuurlijk draagvlak is.
- Er kan een verzoek naar de MBO Raad uitgaan om een dergelijke bijeenkomst te ondersteunen en bij te dragen aan het programma. Daarbij zal ook de vraag worden gesteld hoe dit past binnen het beleid van de MBO Raad en de daar bestaande gremia.
- Er kan een verzoek naar de RAC's uitgaan om ook verder mee te denken. Misschien is een overleg van de directeuren ervan met SBB een optie.
- Op de Dag van de Beroepskolom zal in ieder geval (opnieuw) aandacht voor deze beweging naar vier stromen worden gevraagd.
- Gelet op de nieuwe Strategische Agenda voor het hoger onderwijs en de discussie over toegankelijkheid van het hbo zal het PamflAd ook naar OCW worden gestuurd met een toelichting hierop. Mogelijk dat OCW ook de bijeenkomst wil bijwonen.